

Asia: VN/335/2019

Vesilain tarkistaminen; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt Suomen Asianajajaliittoa (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) antamaan lausunnon työryhmän mietinnöstä vesilain tarkistamisesta. Valmisteilla olevalla lakimuutoksella olisi mahdollista määrätä uusi kalatalousvelvoite, kalatalousmaksu tai niiden yhdistelmä sellaisen vesivoimalaitoksen lupaan, johon sellaista ei sisälly.

Pyydettynä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

Yleistä esityksestä

Asianajajaliitto kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä. Asianajajaliitto pitää lähtökohtaisesti lainsäädäntöhankkeen tavoitetta luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen estämisestä kannatettavana. Asianajajaliitto pitää lisäksi tärkeänä, että lainsäädäntömuutoksen valmistelun edetessä huolehditaan siitä, että menettelytavat ovat selkeät ja säännösten soveltaminen on ennakoitavaa ja yhdenvertaista.

Hallituksen esityksen muodossa kirjoitettu työryhmän mietintö osoittaa, että pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma ja työryhmätöiden tulos pitää perusteltuna lainsäädäntötoimin turvata luonnonvaraisten vaelluskalakantojen elinolosuhteet nykyistä paremmin. Ehdotus tarkoittaa kuitenkin merkittävää puuttumista lainvoiman saaneen luvan saajan oikeuteen luottaa viranomaisen päätöksen pysyvyyteen, joka liittyy keskeisesti myös omistusoikeuden suojaan. Asianajajaliitto pyytää jatkovalmistelussa kiinnittämään huomiota siihen, että luottamuksensuojan periaatteen arvioiminen ehdotetun lainsäädäntömuutoksen valossa on otettu huomioon riittävällä tavalla.

Ehdotettu sääntelymuutos poikkeaisi muista ympäristölainsäädännössä omaksutuista kannoista, joissa lainvoimaisen luvan muuttaminen voi tulla kyseeseen lähtökohtaisesti vain, mikäli toiminnassa tai olosuhteissa on tapahtunut sellainen muutos, että luvan muuttaminen katsotaan perustelluksi. Ehdotetussa lainsäädäntömuutoksessa ei omaksguttujen kantojen mukaisesti olisi kyse olosuhteiden tai toiminnan muuttumisesta.

Ehdotetun vesilain muuttamisen kaltaisiin muutoksiin tulisi siten Asianajajaliiton näkemyksen mukaan ryhtyä vain poikkeuksellisesti ja harkitusti.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan luvan haltijalla olisi eräissä tilanteissa oikeus saada valtiolta korvausta, jos velvoitteesta aiheutuisi hyödyn olennaista vähentymistä tai velvoitteen täytäntöönpanosta aiheutuisi haltijan kannalta kohtuuttomana pidettäviä kustannuksia. Asianajajaliitto pyytää jatkovalmistelussa arvioimaan, onko vesivoimalaitoksen toiminnanharjoittajalle ehdotetun sääntelymuutoksen johdosta aiheutunut vahinko perusteltua korvata vain näissä poikkeustapauksissa vai pitäisikö korvauksia määrätä myös tilanteissa, joissa haitat luvan haltijaa kohtaan olisi tätä pienemmät.

Luvan hakijan luottamuksensuojan näkökulmasta perustellumpana voitaisiin pitää ratkaisua, jossa luvan saajalle korvattaisiin täysimääräisesti vahinko, joka luvan muuttamisesta aiheutuu. Huomionarvoista on myös, että voimassaolevan vesilain (19 luvun 5 §) nojalla luvanhaltijalla on oikeus korvaukseen vähäistä suuremmasta menetyksestä tai oikeus vaatia hankkeen lunastamista, jos vesiluvan määräysten tarkistaminen tai uusien määräysten antaminen vähentää hankkeesta saatavaa hyötyä eikä hanketta voida toteuttaa tarkoitustaan vastaavalla muulla tavalla. Oikeus korvaukseen on siten laajempi olemassaolevan sääntelyn perusteella kuin mitä se olisi nyt ehdotetun, muuhun ympäristölainsäädäntöön nähden hyvin poikkeuksellisen, luvan muutostilanteessa.

Ehdotuksessa esitetään myös, että lupaviranomainen voisi kalatalousviranomaisen hakemuksesta lunastaa energihuollon näkökulmasta vähäisen merkityksen omaava vesivoimalaitoksen, jos vaelluskalakantojen elinolosuhteiden ja vaellusyhteyden turvaaminen sitä edellyttää. Omaisuuden lunastamista on perusteltua pitää poikkeuksellisena vesiluvan muuttamisen seurauksena. Asianajajaliitto pyytää arvioimaan, onko työryhmän mietinnössä ehdotettu raja lunastamiselle asetettu asianmukaiselle tasolle huomioiden, että kyse on poikkeuksellisesta viranomaisten oikeudesta puuttua lainvoimaisen luvan sisältöön. Asianajajaliitto pyytää myös harkitsemaan, olisiko syytä sallia myös luvanhaltija hakemaan lunastamista, mikäli esimerkiksi laitoksen kalatalousvelvoite johtaisi laitoksen kapasiteetin olennaiseen muutokseen.

Lisäksi Asianajajaliitto pyytää oikeusministeriötä kiinnittämään jatkovalmistelussa huomiota siihen, että eri luvan hakijoiden välinen yhdenvertaisuusperiaate toteutuu. Ehdotettu lainsäädäntömuutos ei sisällä sääntelyä siitä, miten kalatalousviranomaisten tulee arvioida, missä järjestyksessä eri

sääntelyn soveltamisalaan kuuluvien lupien tarkistamisesta tulisi jättää hakemus lupaviranomaiselle. Asianajajaliitto nostaa esille myös kysymyksen siitä, täyttyykö yhdenvertaisuusperiaate, jos korvausten määrittämisessä huomioidaan luvan saajan varallisuusmassan koko (kuten esityksessä todetaan), huomioiden erityisesti, että kyse on poikkeuksellisena pidettävästä jälkikäteisestä puuttumisesta lainvoimaisen luvan määräyksiin ilman, että olosuhteissa tai toiminnassa olisi tapahtunut muutoksia.

Asianajajaliitto korostaa myös säännösten tarkkarajaisuuden tarvetta. Esimerkiksi ehdotettu 3 luvun 21 a §:n säädösteksti mahdollistaa erittäin laajan tulkintamahdollisuuden lupaviranomaiselle siitä, mitä seikkoja otetaan huomioon lupaharkinnassa. Mitään tarkkoja määräyksiä siitä, milloin muutoskynnys ylittyy, ei ole olemassa ehdotuksessa. Menettelytapojen pitäisi olla selkeät. Merkittävät tulkintakysymykset vaarantavat mahdollisesti yhdenvertaisuutta ja päätösharkinnan ennakoitavuutta.

Muita huomioita

Asianajajaliitto korostaa, että sääntely-ympäristön ennakoitavuus on tärkeä oikeusvaltion ominaispiirre oikeusturvan takaamiseksi.

Asianajajaliitto kiinnittää myös huomiota siihen, että hallituksen esityksen luonnoksessa on esitetty useita ratkaistavia yksityiskohtia, joiden on todettu vaativan selvittelyä jatkovalmistelussa. Asianajajaliitto pyytääkin, että epäselvyydet selvitetäisiin ja ratkaistaisiin huolellisesti lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Helsingissä 31. päivänä toukokuuta 2023

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Niko Jakobsson

Suomen Asianajajaliiton pääsihteeri

LAATIJAT

Asianajaja Alisa Montonen, Lieke Asianajotoimisto Oy, Helsinki

Asianajaja Riitta Rämä, Asianajotoimisto Naturata Oy, Hyvinkää

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu ympäristöoikeuden asiantuntijaryhmässä.

Enne Heidi
Suomen Asianajajaliitto